

SZMALKALDZKI ZWIĄZEK

w wojnie ze z.s. Ferdynand I skazał kilku protestantów na śmierć i zmusił sejm do uznania dziedziczości tronu czes. dla Habsburgów; 1548 protestanci musieli przyjąć → *Augsburskie interim*, narzucone im przez sejm.

Bezwzględne metody, które stosował Karol V po 1547 w Niemczech w stosunku do protestantów doprowadziły 1550 do powstania związku królewieckiego kilku państw protest. i do wybuchu II wojny szmalkaldzkiej (1551-52); na stronę protestantów ponownie przeszedł elektor Maurycy z Saksonii, chcąc odzyskać ich zaufanie i uwolnić uwięzionych krewnych; z pomocą in. książąt zdobył Augsburg i zmusił Karola V do ucieczki z Innsbrucka do Villach; w tym czasie król franc. → Henryk II w obronie rzekomej wolności książąt niem. zajął 3 bpstwa lotaryńskie: Metz, Toul i Verdun; w obawie przed sukcesami wojsk protest. legaci pap. zawiesili obrady Soboru → Trydenckiego, a przedstawiciele protestantów opuścili je; podczas pokoju → pasawskiego 1552 Karol V musiał zgodzić się na uwolnienie przywódców z.s. i tolerancję dla protestantów do nast. sejmiku Rzeszy, który miał się odbyć 1555 w Augsburgu (→ *augsburski pokój religijny*).

Lecler HT I-II (passim); M.F. Alvarez, *Carlos V*, Ma 1957, 2007 (*Cesarz Karol V*, Wwa 2003, passim); H. Rabe, *Reichsbund und Interim. Die Verfassungs- und Religionspolitik Karls V. und der Reichstag von Augsburg 1547/1548*, Kō 1971; G. Wartenberg, *Die Schlacht bei Mühlberg in der Reichsgeschichte als Auseinandersetzung zwischen protestantischen Fürsten und Kaiser Karl V.*, ARG 89(1998) 167-177; A. Kohler, *Karl V. 1500-1558. Eine Biographie I-III*, Mn 1999, 2005; G. Haug-Moritz, *Der Schmalkaldische Bund 1530-1541/42. Eine Studie zu den genossenschaftlichen Strukturelementen der politischen Ordnung des Heiligen Römischen Reiches Deutscher Nation*, Leinfelden-Echterdingen 2002; J.D. Tracy, *Charles V. Impresario of War*, C 2002, 2010; H. Schnabel-Schüle, *Die Reformations 1495-1555*, St 2006 (passim); L.M. Surhone, M.T. Tennoe, S.F. Henssonow, *Schmalkaldic War*, Saarbrücken 2010.

Stanisław Tyłus

SZMALKALDZKIE ARTYKUŁY, Articuli christianae doctrinae, zbiór poglądów doktrynalnych → reformacji, sformułowanych 1536-37 przez teologów wittenberskich z inicjatywy elektora saskiego Jana Fryderyka I w kontekście bezskutecznie zwolowanego przez pap. → Pawła III soboru powsz. w Mantui i Vicenzy (1537) i Trydentu (1542); jedna z 6 ksiąg → symbolicznych.

A.s. ułożył M. → Luter na przełomie 1536 i 1537; dyskutowali nad nimi: J. → Agrikola, N. von Amsdorf, G. Spalatin, J. → Bugenhagen, F. → Cruciger, J. Jonas oraz Ph. → Melancton; tekst, podpisany przez wszystkich uczestników dyskusji, wysłano 1537 elektorowi do Torgau, a ten przedstawił go na zjeździe w Schmalkalden k. Erfurtu; jego uczestnicy oficjalnie nie zaakceptowali tekstu, argumentując to tym, że ich doktrynę wystarczająco precyzyjnie już → *Augsburskie wyznanie wiary* i jego *Apologia*; ponieważ a.s. były rozpowszechnione, 43 teologów ostatecznie podpisało je w II 1537 w Schmalkalden jako wyraz swego osobistego przekonania, ale nie jako oficjalny dokument wyznaniowy; dopiero 1544 postawiono je na równi z *Augsburskim wyznaniem wiary*, a 1580 weszły one oficjalnie w skład *Księgi zgody*.

Ostateczna wersja łac. a.s. (*Księgi wyznaniowe Kościoła luteranckiego*, BB 1999, 2011³, 335-358) składa się z 3 cz.: pierwsza mówi o wspólnych dla zach. Kościoła 4 „najważniejszych artykułach Bożego Majestatu” (tamże 337-338), druga omawia artykuły dotyczące „urzędu i dzieła Jezusa Chrystusa, czyli naszego odkupienia” (usprawiedliwienie, Msza, wzywianie świętych, kolegia kanoników katedralnych i klasztorów oraz papieżstwo – tamże 338-345), zaś trzecia dotyczy grzechu, zakonu, pokuty, Ewangelii, chrztu, Sakramentu Ołtarza, władzy kluczy, spowiedzi, ekskomuniki, wyświęcenia i ordynacji, małżeństwa kapłanów, Kościoła, usprawiedliwienia i dobrych uczynków, ślubów mniszych oraz tradycji ludzkich (tamże 345-357).

Uzupełnieniem a.s. jest traktat *De potestate et primatu papae* (*Traktat o władzy i prymacie papieża*) opracowany przez Melanctona i przyjęty w III 1537 w Schmalkalden jako oficjalny dokument związku szmalkaldzkiego; w obecnym

układzie luteranckiego *Corpus doctrinae* oba te opracowania stanowią 5. część ksiąg symbolicznych.

Jan Oblak, Mieczysław Zywczyński

E. Schlink, *Theologie der lutherischen Bekenntnisschriften*, Mn 1940, Gō 2008; H. Volz, *Zur Entstehungsgeschichte von Luthers Schmalkaldischen Artikeln*, ZKG 74(1963) 316-320; *Wybrane księgi symboliczne Kościoła ewangelicko-augsburskiego*, Wwa 1980, 352-376; F. Mildner, *Theologie der lutherischen Bekenntnisschriften*, St 1983, 117-123; G. Wenz, *Theologie der Bekenntnisschriften der evangelisch-lutherischen Kirche I-II*, B 1996-98; K. Breuer, TRE XXX 214-221 (bibliogr.); H.M. Müller, RGG VII (2004⁴) 928-929; K. Ganzer, R. Decot, LThK VII (2006) 1520-1522, IX 171.

Stanisław Józef Koza

SZMIDT, Schmidt, ANDRZEJ, ur. 1 X 1933 w Lyonie, zm. 18 XII 2006 w Warszawie, pol. poeta.

W 1935 osiedlił się w Warszawie; 1951-56 studiował polonistykę na KUL, a nast. był red. działu kulturalnego „Wrocławskiego Tygodnika Katolików”; po powrocie do Warszawy podjął współpracę z pismem „Za i przeciw”; 1957-58 pracował w Instytucie Książki i Czytelnictwa przy Bibliotece Nar. w Warszawie, ponadto redagował katalog prasy pol. w Biurze Wydawniczo-Propagandowym „Ruch”; od 1959 był współred. 2-tygodnika „Współczesność”, a 1960-62 korektorem w Wydawnictwie Prawniczym w Warszawie; od 1963 współpracował z tygodnikiem „Więź” (1981 objął redakcję działu poetyckiego); 1971 wstąpił do Związku Literatów Pol.; od 1989 był członkiem Stow. Pisarzy Pol. oraz pol. Pen Clubu; 1992 został laureatem lit. Nagrody im. Czesława Miłosza.

Jest autorem tomów wierszy: *Malowanki* (Wwa 1966), *Złożenie broni* (Wwa 1977), *Modne ubranko* (Wwa 1981), *Szczoteczka do sumienia* (Kr 1984), *Wyrok nieprawomocny* (Wwa 1987), *Skrzypeczki* (Wwa 1992), *Taki pejzaż* (Lb 1993), *Wiersze wybrane* (Wwa 1995), *Zapiski* (Wwa 1999); jego liryka zawiera osobiste, zdroworozsądkowe obserwacje świata; przedstawiając rzeczywistość Polski socjalist., wskazuje na jej codzienność, ułomności społ. i polit.; zestawia świat prominentów oraz zwykłych ludzi, zmęczonych i oczekujących na poprawę bytu; w poezji Sz. pojawia się także wiara w prawdę, sprawiedliwość, Opatrzność Bożą i ludzką prawość; jako moralista proponuje on aktywną pracę nad własnym sumieniem; ojczyznę (pisał o jej wojennej przeszłości i teraźniejszości) postrzegał jako troskliwe zadanie do wypełnienia.

P. Matywiecki, *Światło proste (O poezji Andrzeja Sz.)*, Przegląd Literacki 1(1992) z. 1-2, 5; I. Smolka, *Przedmowa*, w: Andrzej Sz., *Wiersze wybrane*, Wwa 1995, 5-11; K. Batora, WPPBL VIII 184-185 (bibliogr.).

Jolanta Koziej-Choldzińska

SZMIELOW IWAN SIERGIEJEWICZ, ur. 3 X 1873 w Moskwie, zm. 24 VI 1950 w Bussy-en-Othe (dep. Yonne), ros. pisarz, publicysta.

Pochodził z kupieckiej rodziny staroobrzędowców; 1898 ukończył prawo na uniwersytet w Moskwie; był urzędnikiem w Moskwie i na prowincji, a nast. we Włodzimierzu n. Kłazmą; 1905 związał się z kołem lit. Srieda; od 1910 współpracował z pisarzami realistami demokr. wydawnictwa *Znanije*; od 1918 przebywał w Ałuszcze (podczas wojny domowej bolszewicy rozstrzelali jego syna białogwardzistę); 1922 wyemigrował do Berlina, a 1923 zamieszkał we Francji.

Debiutancka nowela Sz. *Czelowiek iz riestorana* (Ptb 1911; *Kelner*, Wwa 1960) okazała się sukcesem; jest on też autorem opowiadań, m.in.: *K swietloj celi* (Mwa 1910), *Oni i my* (Mwa 1910), *Lik skrytyj* (Mwa 1917); szkice *Surowyje dni* (Mwa 1916) poświęcił okrucieństwu wojny, a protest przeciw jej zgubnemu oddziaływaniu i poglądy pacyfistyczne wyraził w antywojennej opowieści *Eto było* (Mwa 1919, 1999); jego pobyt na Krymie zaowocował różnicowaną prozą, tworzoną w Rosji i na emigracji; w opowieści *Nieupiwajemaja czasza* (Simfieropol 1918, Mwa 1990) Sz. przedstawił obraz życia ludowego malarza ikon; wstrząsające świadectwo krymskiego „czerwonego terroru” dał w epopei *Solnce miortwych* (P 1923, Mwa 2008), poruszającej opisami umierania człowieka, zwierząt